

MORGENDIENST

zondag 21 maart 2021, 5^e zondag van de 40 dagen, paars
Online kerkdienst¹ / Thema: De zeven werken van barmhartigheid – Zieken verzorgen
Grote Kerk, Wildervank
voorganger: ds. Marien Grashoff

Welkom

DIENST VAN VOORBEREIDING

Aanvangslied : *Psalm* 121: 1, 2

Moment van stilte

Groet

Kyriegebed

Bidden wij tot God
voor mensen die ziek zijn –
mensen die kwalen moeten verduren
tot ze zijn hersteld;
mensen die lichamelijk lijden
moeten leren dragen,
omdat het niet meer herstelt;
mensen die geestelijk lijden
aan eigen onvermogen en falen,
of aan wat anderen hen hebben aangedaan.
Daarom bidden wij allen tezamen:
HEER, ONTFERM U!

Bidden wij tot God
voor een wereld die door ziekte wordt beheerst –
een wereld die het perfecte plaatje
onbarmhartig als streefdoel neerzet;
een wereld die weigert te aanvaarden
dat ziekte, afwijkingen en dood bij het leven horen;
een wereld die gezondheid reduceert
tot een product of dienst
waaraan fors verdiend mag worden;
een wereld die gezonde en zieke mensen dwingt
om die producten en diensten continu te kopen;
een wereld die zo mensen verkleint tot hun ziekte
en daarmee juist hun ziel beschadigt.
Daarom bidden wij allen tezamen:
HEER, ONTFERM U!

---

¹ Via Kerkomroep: <https://www.kerkomroep.nl/#/kerken/10592>
Via YouTube: <https://bit.ly/WildervankPKN> of
https://www.youtube.com/channel/UCPYKE_c3b83n1CFKUZR4PXw

Bidden wij tot God
voor onszelf als wij ziek zijn –
wanneer wij ons laten bang maken
door steeds te denken 'stel je voor dat...';
wanneer we vergeten dat wij altijd,
of we nu leven of sterven,
in uw hand geborgen zijn;
wanneer we ons steeds weer laten persen
in de mallen van een gezondheidsindustrie;
wanneer we vergeten dat uw Zoon leeft
juist omdat hij het sterven niet ontliiep.
Daarom bidden wij allen tezamen:
HEER, ONTFERM U!

Zo bidden wij
door Christus, onze Heer.
Amen.

Woord van bemoediging²

Is dit niet het vasten dat God vraagt:
dat wij ketenen losmaken,
EN GEVANGENEN VERLOSSEN?

Is dit niet wat God van ons vraagt:
dat wij ons brood delen met hungerigen,
ONS HUIS MET WIE THUISLOOS IS
EN DAT ALLES MET BARMHARTIGHEID?

Want zo breekt voor ons het licht aan
als de dageraad van een nieuwe morgen,
DAN GENEZEN DE WONDEN
EN STRAALT HET RECHT ALS DE ZON.

Voor de kinderen

Veertigdagenlied : 'Beelden van hoop'³

DIENST VAN HET WOORD

Gebed van de zondag

Lezing uit het Oude Testament : Ezechiël 34,1-5⁴

Muziek : 'The praises of the Lord our God' (*Scottish Psalter*)⁵

Lezing uit het Nieuwe Testament : Matteüs 9,35-38⁶

---

² Vrij naar Jesaja 58,6-8.

³ Kind op zondag-projectlied van 2002; tekst: Dick Pruiksma; muziek: Gerard van Amstel. Iedere zondag op dit patroon: refrein – een couplet – refrein.

⁴ [Naardense bijbel](#) (2014) – iets bewerkt.

⁵ Zie [YouTube](#). [Thomas Tallis](#) (1505-1585), gestorven in het jaar dat de hertog van Parma [de stad Antwerpen veroverde](#) en de Zuidelijke Nederlanden definitief Spaans werden, was de grondlegger van de [anglicaanse kathedraalmuziek](#), hoewel hij zelf zijn hele leven rooms-katholiek bleef.

⁶ [Naardense bijbel](#) (2014) – iets bewerkt.

Acclamatie

Voor uw Woord in de Schriften,
voor uw Woord in ons midden,
voor uw Woord in ons hart,
DANKEN WIJ U, O GOD.

Muziek : 'Jezus is de goede herder' (Elly & Rikkert)⁷

Preek

Zieken verzorgen. Als er één taak is die we automatisch verbinden met christelijke barmhartigheid, is het deze wel.

Sinds mensenheugenis was het altijd de christelijke gemeenschap die dat op zich nam. Waar in de Romeinse tijd bij een pestepidemie de burgers van een stad zich ogenblikkelijk uit de voeten maakten, bleven juist de christenen in de stad achter om de zieken te verzorgen. Ook al wisten ze dat ze een grote kans liepen zelf besmet te worden. Niet weinigen stierven inderdaad met de zieken die ze verpleegden. Het was een van de redenen waarom in die eerste eeuwen christelijke gemeenschappen zo hard groeiden: ze zorgden voor zieken en stervenden, evengoed als voor vreemdelingen en armen.

In de middeleeuwen waren het bijna uitsluitend de kloosters die ziekenzorg boden. Net buiten de stad bouwden de monniken en nonnen pesthuizen als dat nodig was. In de steden zelf hadden ze gasthuizen. Het schilderij van vandaag laat zo'n gasthuis zien (een beetje mooier dan het was). Ziekenzorg beschouwde men als een logisch verlengde van de gastvrijheid die nadrukkelijk in alle kloosterregels stond. Ons woord 'hospitaal' komt van het Latijnse *hospitus*, 'gastheer'.

Het waren ook de kloosters waar de medische kennis werd bewaard en werd uitgebreid en doorgegeven. Wij kijken daar vanuit onze verlichte tijden wat neerbuigend of minachtend op neer. Maar intussen ontdekken we ook dat kruidenkennis van toen, die wij alweer vergeten waren, bij nader inzien helemaal zo gek niet was. In het Klooster Ter Apel moet u maar eens gaan kijken in de kruidentuin (als dat weer mag van onze moderne 'pestmeesters'...).⁸

⁷ Zie [YouTube](#).

⁸ Zie [hun website](#).

Intussen kunt u nu al zelf gebruik maken van de geneeskrachtige werking van de goudsbloem, die al in de middeleeuwen bekend was. Want van de bloemknoppen en bloesemblaadjes maken we nog steeds calendulazalf, die ontsmettend en helend werkt bij kleine wonden of schaafplekken.⁹ En broeder Cadfael wist altijd precies wanneer iemand weer in de weer was geweest met monnikskap, want die plant is dodelijk. Het zat naar verluid al in de gifbeker die Socrates te drinken kreeg.¹⁰

Tot in onze tijd is ziekenzorg een belangrijke taak voor christelijke orden en gemeenschappen gebleven. Niet voor niets heten verpleegkundigen nog steeds 'zuster' of 'broeder'. En ook de titel 'dokter' is afkomstig van de middeleeuwse kloosterscholen waaruit de universiteiten zijn ontstaan.¹¹

Tot op de dag van vandaag wordt er diakonaal geld gestoken in allerlei instellingen voor gezondheidszorg. Ook het vroegere verpleeghuis Open Haven of de verzorgingsflats aan de Van Deestweg kregen een forse financiële injectie van de Veendammer diakonie. Niet dat het management zich dat vandaag nog herinnert...

-

Inmiddels is de gezondheidszorg bijna helemaal geseclariseerd. Werken in de zorg is gewoon een beroep. Maar er zijn toch nog steeds diakonessen en nonnen werkzaam in de zorg. Zuster Dorien van de Zendingsdiaconessen uit Amerongen heeft ons hier verteld over hun weeshuiswerk in Rwanda. En zelf hebben de zusters, allemaal van onze rijpe leeftijd, een splinternieuwe leefgemeenschap gestart in Amerongen.¹²

---

⁹ De [goudsbloem](#) heet officieel *Calendula officinalis* en calendulazalf haalt u gewoon bij de [natuurwinkel](#) of de [drogist](#). Een van onze Delfzijlster gyneacologen smeerde het zelfs in de operatiewond, wat inderdaad resulteerde in heel mooi genezen littekens. Maar dat was vóór de tijd dat zorgverzekeraars zowat iedere handeling vooraf wilden goed- of afkeuren...

¹⁰ De meeste soorten van [monnikskap](#), *Aconitum*, uit de familie der ranonkelachtigen, zijn zeer giftig, zowel het sap als de stengels, bladeren en bloemen. [Cadfael](#) was een fictieve monnik uit de 12^e eeuw in de toen wel echt bestaande Benedictijner abdij van [Shrewsbury](#). Teruggekeerd van de kruistochtern bracht hij een schat aan kruidenkennis mee, plus een forse dosis gezond verstand. [Ellis Peters](#) schreef er een hele serie boeken over (allemaal vertaald in het Nederlands) en [ITV verfilmde dat](#) in de jaren '90, met [Derek Jacobi](#) in de hoofdrol. De KRO zond dat in Nederland uit en dan zaten wij aan de buis gekluisterd. Nog steeds [verkrijbaar op DVD](#). De Griekse filosoof [Socrates](#) (4^e eeuw v.C.) werd veroordeeld tot het drinken van de gifbeker, omdat hij de Griekse goden niet zou vereren en de jeugd op verkeerde gedachten zou brengen. Wat er precies in zijn gifbeker zat weten we niet. Monnikskap is een optie, maar er wordt ook gedacht aan [gevlekte scheerling](#), *Conium maculatum*, of aan [dolle kervel](#), *Chaerophyllum temulum*.

¹¹ Voor de duidelijkheid: elke arts is dokter, maar de meeste dokters zijn geen doctor (dr.), want dat is een wetenschappelijke titel waarvoor men eerst moet promoveren met een goed bevonden proefschrift. Omgekeerd zijn verreweg de meeste doctoren geen dokter, omdat ze niet promoveerden in de geneeskunde maar in een andere wetenschap. De oudste vermelding van een 'doctor' dateert uit de 6^e eeuw en dat betrof mannen die de geneeskunde op het hoogste niveau mochten onderwijzen. Zie [Wikipedia](#). In de kerk heetten academische theologen ook al vroeg 'doctores'.

¹² Zie de website van [Leefgemeenschap Bethanië](#). Een aantal zusters was recent te zien in het programma [Typisch Utrechtse Heuvelrug](#).

Evenmin moeten we vergeten dat Albert Schweitzer weliswaar beroemd is geworden als arts in Afrika, maar dat hij van oorsprong theoloog was en dat daarin ook zijn motivatie zat om de zending in te gaan.¹³

Christelijk geloof en concrete ziekenzorg hebben dus duidelijk met elkaar te maken. Niet alleen omdat Jezus het zijn leerlingen opdraagt, maar heel gewoon omdat het de meest voordehand liggende vorm van barmhartigheid is. Er zijn immers altijd zieken en stervenden.

Maar je hoeft natuurlijk niet gelovig te zijn om goed gemotiveerd in de zorg te werken. Het overgrote deel van de zorgmedewerkers zal zeggen dat ze niets of niet zoveel hebben met 'het geloof'. En zij leveren echt geen slechtere zorg. Waar zit dan het christelijke in ziekenzorg?

-

Misschien moeten we dan verder kijken dan puur de zorg op zich. Die draait om personen, concrete mensen. Dat moet ook, maar niemand is helemaal op zichzelf mens. We zijn mens omdat we deel uitmaken van een gemeenschap. En ook die mensengemeenschap bestaat weer niet op zichzelf, maar is deel van het geheel van de schepping. Goede zorg heeft oog voor dat grote geheel.

Dat hebben alle verpleegkundigen en dokters geleerd in hun opleiding. Het gaat nooit om 'die galblaas op zaal 3', maar altijd om een meneer of mevrouw met een naam die worden behandeld aan de galblaas. Mensen hebben een ziekte, maar ze zijn die ziekte niet.

Iedereen heeft dat geleerd in de opleiding, maar hoe moeilijk blijkt het om in onze tijden van eindeloze specialisatie inderdaad nog die hele mens in beeld te houden, laat staan de gemeenschap om die mens heen.

-

De profeet Ezechiël klaagt de leiders aan. Dat is niet hetzelfde als wanneer wij de managers in de zorg ter verantwoording zouden roepen. Want managers zijn functionarissen die het bestaande systeem draaiend moeten houden. Leiders daarentegen zijn degenen die werkelijk de richting wijzen naar de toekomst van de gemeenschap. Een toekomst waarin iedereen tot haar of zijn recht komt.

Managers stellen doelen, targets, en ze rekenen anderen daarop af. (En als al die anderen inderdaad goed werk hebben geleverd, is het dan vreemd genoeg alleen het topmanagement

---

¹³ [Albert Schweitzer](#) (1875-1965) was zoon van een dominee en een domineesdochter. Hij studeerde theologie en filosofie, promoveerde in beide, was predikant, docent en organist en werd een Bach-expert. Zijn theologische studie *Geschichte der Leben Jesu Forschung* (1906) geldt nog steeds als standaardwerk. Daarna studeerde hij medicijnen, promoveerde ook daarin en begon namens het Parijzer Zendingsgenootschap in 1913 met de bouw van een ziekenhuis in Lambaréné, in het binnenland van Gabon. Zijn filosofie vatte hij bondig samen in zijn motto 'Ik ben leven dat leven wil, temidden van leven dat leven wil'. In 1952 kreeg hij de Nobelprijs voor de Vrede. Het is passend dat de huidige ziekenhuiscombinatie van Dordrecht en Sliedrecht nu het [Albert Schweitzerziekenhuis](#) heet, want dat komt voort uit het vroegere (christelijke) Refaja Diaconessenhuis en de twee (openbare) gemeenteziekenhuizen. Geloven, leven en zorgen kun je immers niet van elkaar scheiden?

dat met extra beloningen en bonussen naar huis gaat. Maar zo zit onze economie op dit moment in elkaar.)

Leiders zien het visioen, ze hebben werkelijk een visie waarmee ze de mensen kunnen bezielen. En behalve dat grote plaatje zien ze óók de enkeling.

Zoals in het laatste deel van *The Lord of the Rings* Aragorn wordt herkend als de ware koning, niet omdat hij net alle orks van Mordor over de kling heeft gejaagd, maar omdat hij 'helende handen' heeft en zich bekommert om de gewonden. Precies zoals wij de koning in Psalm 72 bezingen:

*Hij zal de redder zijn der armen,
hij hoort hun hulpgeschrei.
Hij is met koninklijk erbarmen
hun eenzaamheid nabij.
Hij helpt, met hun bestaan bewogen,
die zijn in vrees verward.
Hun bloed is kostbaar in zijn ogen.
Hij draagt hen in zijn hart.*

J.R.R. Tolkien kende zijn bijbel heel goed toen hij zijn grote verhaal van Midden Aarde bedacht en opschreef.

-

Zorg voor zieken is in de eerste plaats gewoon handwerk. Een beker water, goed eten, een wasbeurt, kussens goed opschudden, medicijnen, wondverzorging. Maar als het daarbij blijft, komen we niet echt verder. Want dat herstelt de gemeenschap nog niet.

Naast zorg voor de enkeling moeten we tegelijk oog hebben voor het grotere geheel. Als je alleen ziekten behandelt en niets doet aan de onderliggende oorzaken, worden mensen niet echt beter. Antibiotica zijn prachtig tegen infecties, maar zonder schoon drinkwater en fatsoenlijke riolering zal de ene epidemie volgen op de andere. En zullen bacteriën tenslotte ook resistent worden.

Na dik een jaar isolement vanwege een virus zou het toch langzamerhand tot ons moeten doordringen hoe belangrijk die gemeenschap is. Zonder fysiek menselijk contact verkommeren we allemaal. We worden er zelfs letterlijk ziek van. *Leiders* doen daar iets aan.

-

Matteüs kan een verhaal soms omstandig vertellen. Maar als hij weergeeft wat Jezus precies doet, is hij buitengewoon beknopt en ter zake: *Jezus trekt rond... geeft onderricht... verkondigt... en geneest.*¹⁴ Jezus zoekt de mensen op, hij leert hen zichzelf en elkaar te helpen,

---

¹⁴ In het Grieks zijn dat drie werkwoorden: *didaskhein*, *kèrussein*, *therapeu-ein*. Daarvan komen onze woorden didactiek (onderwijzen), kerugma (verkondigen) en therapie (genezen). Leren, preken en helen zijn dus kernwoorden voor leiderschap, zowel op het kerkelijk erf als overal in de samenleving. Aan cursussen en

hij verwoordt het visioen en hij heelt gebroken harten en relaties. Die drie dingen – leren, preken en helen – zijn de hoofdzaak om zowel de enkeling als de gemeenschap in het oog te houden.

De motor achter die dingen noemt Matteüs er meteen bij: *Jezus wordt innerlijk bewogen*. In oudere vertalingen staat er: *hij werd met ontferming bewogen*. Ontferming: een kostbaar woord!

Waarom wordt hij zo diep geraakt? Omdat hij ziet hoe de mensen op zichzelf worden teruggeworpen, hoe ze als eenlingen proberen te overleven en hoezeer de gemeenschap uiteengevallen is. *Als schapen zonder herder*.

In het Nederlands hebben we maar één woord voor een groep dieren: 'kudde'. Het Engels heeft daar twee woorden voor: 'flock' en 'herd'.

Schapen vormen een *flock*, dat is een kudde van individuele dieren, zonder leiders. Ze reageren op elkaar, maar om ze als kudde iets te laten doen is er een herder nodig, met een goed getrainde hond. Kijk maar eens hoe dat gaat met schapen op de Drentse hei. Als er weer eens een loslopende hond op ze afstuift, vliegen ze alle kanten op, zonder zich als groep te verdedigen. En kijk, dat vinden wolven nou net prachtig.

Met de Schotse hooglanders van Staatsbosbeheer gaat dat anders. Zij vormen een *herd*, een kudde met leiders en een rolverdeling. Een oudere koe heeft de leiding. Bij gevaar zal ze direct de groep bij elkaar brengen. Daarvoor hebben ze een eigen taal, eigen geluiden. In een oogwenk staan de kalveren veilig in het midden en mogen de stieren laten zien wat ze met hun horens kunnen. En ja, daar begint zelfs een ge oefende troep wolven niet veel tegen.

Als Jezus de mensen ziet, *afgemat en opgejaagd*, verzwakt en ziek, ziet hij een *flock*. *Schapen zonder herder*. Ze zwerven alle kanten op, weten niet waar ze het moeten zoeken. En daarom is het niet genoeg om ze enkel te genezen. Ze moeten ook leren hoe ze zelf en samen de weg kunnen vinden. Hoe ze eigen en andermans wonden kunnen helen. En vooral hoe ze het visioen om als mensengemeenschap te leven weer kunnen terugvinden. Ze worden geheeld, maar ze moeten vooral leren en verkondigen.

-

En dan volgen er twee verzen die op het eerste gezicht misschien los lijken te staan van wat we net hoorden. Want Jezus begint ineens over een *overvloedige oogst* – terwijl hij voor zich een losse troep afgematte en opgejaagde mensen ziet. Even verderop in het verhaal van Matteüs zal Jezus zijn leerlingen uitzenden als arbeiders bij die oogst.

Dat strijdt met ons begrip. Want wij zien daar eerder een stel 'losers', uitvallers, kansarmen, noem het maar. Maar als wij dat zien, missen we precies de ontferming waarmee Jezus kijkt. En ook de verontwaardiging over het onrecht waardoor de profeet Ezechiël gedreven wordt.

---

trainingen is er tegenwoordig geen gebrek in bedrijven en organisaties. Maar preken van leiders willen nogal eens intimiderend of autoritair zijn, terwijl het helen er veel te vaak bij inschiet.

De bijbel begint juist altijd bij degenen die het minst vermogen. Bij kinderloze ouders die stamouders worden; bij een arrogante dromer die het brengt tot heerser van Egypte en zo zijn volk redt; bij een herdersjongen die koning wordt; bij een meisje in de provincie die moeder wordt van de messias; bij...

Want juist zij begrijpen het visioen het beste. Zij willen echt leren, zij durven te zeggen waar het werkelijk om gaat en zij weten wat het is om genezen te worden.

De eerste christenen bleven achter bij de pestlijders. Kloosterlingen verzorgden de vele armen en zieken. Albert Schweitzer had drie doctorstitels en trok naar Gabon om lepralijders te helpen. Diaconessen in Rwanda waagden hun leven om kinderen te redden van de genocide en nu helpen ze hen om weer een leven op te bouwen. Bij VoorDoor in Wildervank helpen armen elkaar en zichzelf.

Dáár zijn de velden wit om te oogsten. Niet om mensen te strikken als kerklid, of ze te gebruiken voor alweer een tranentrekkend realityprogramma. De velden zijn wit omdat daar werkelijk wordt geleerd, verkondigd en geheeld. Want juist daar waar nood en dood het meest nabij zijn, weten mensen weer hoe het visioen eruit ziet.

Laten we ons oefenen om die velden te zien. En laten we ons daardoor laten inspireren om mee te doen.

Amen.

Meditatief orgelspel

DIENST VAN HET ANTWOORD

Toelichting bij de liturgische schikking

Een zieke is kwetsbaar, kan door beperkingen soms niet meer volledig meedoen in de samenleving. Zieken hebben andere mensen nodig zeker, als het zwaar wordt. Denk maar aan de medische beroepen of aan de mantelzorgers. Vroeger dacht men soms dat het een straf was, dat men het verdiend zou hebben. Jezus doorbreekt dat onbarmhartige patroon. Hij raakt de mensen aan en brengt door iemand te genezen weer terug in de samenleving. Die verbondenheid is van levensbelang bij pijn, ziekte en onzekerheid.

Een kaartje sturen is ook een teken van medeleven, zeker in deze pandemie als je niet op bezoek kunt.

In de schikking staat het hart open voor iedereen en kunnen wij om ons heen kijken de wereld in. Soms is het nodig iemands wonden te verbinden (EHBO doos). Er liggen verschillende kruiden bij die verlichting van de pijn kunnen geven (peterselie, munt, rozemarijn en tijm).

Fruit, noten en bloemen kun je meenemen als je op bezoek gaat. Ook het mondkapje is soms nodig. De onderlinge verbondenheid wordt aangegeven door de hедера, vanuit het hart naar de dingen die kunnen helpen.

Mededeling

Gebeden

Onze Vader¹⁵

VADER, UW NAAM WORDE GEHEILIGD,
UW KONINKRIJK KOME!-
ONS NODIGE BROOD,
GEEF ONS DAT DAGELIJKS;
EN VERGEEF ONS ONZE ZONDEN,
WANT OOK ZELF VERGEVEN WE
AL WIE IN DE SCHULD STAAT BIJ ONS;
EN LEID ONS DOOR DE BEPROEVING!
AMEN.

Bij de collecte

Slotlied : *Lied 538: 2, 3*

Zegen

---

¹⁵ De korte vorm, naar Lukas 11,2-4.